

Nr 191.

Av herr **Lithander**, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående
ändring i avlöningsbestämmelserna vid statens affärs-
drivande verk m. m.

Uti en den 25 april 1919 avlåten proposition (nr 391) föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att godkänna ett förslag till gemensamt avlöningsreglemente för tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk. Ifrågavarande proposition innebar vittgående förändringar i dittillsvarande avlöningsförhållanden vid de s. k. affärsdrivande verken. Icke desto mindre blev den prövning, som från riksdagens sida ägnades propositionen synnerligen knapphändig beroende på den sena tidpunkten för propositionens avlämnande. De ekonomiska konsekvenserna av ett bifall till propositionen hade icke heller blivit närmare utvecklade vare sig i själva propositionen eller i statsutskottets utlåtande över densamma. Utskottet erkände oförbehållsamt, att på grund av den korta tid, som stått till buds för prövningen av den omfattande och invecklade frågan, en tillräcklig granskning av förslaget icke kunnat vidtagas. Den prövning, utskottet medhunnit, hade emellertid syntts giva vid handen, att överbäggande fördelar vore förenade med förslaget, och hemställde utskottet för den skull, att propositionen måtte antagas. Att en del jämkningar i reglementet framdeles kunde finnas nödvändiga, funne utskottet väl vara sannolikt. Men dylika ändringar syntes ej böra vidtagas, förrän tillräcklig erfarenhet vunnits av reglementets praktiska tillämpning. Utskottets hemställan bifölls sedermera av riksdagen utan debatt.

Erfarenheten har emellertid nu givit vid handen, att riksdagens ovan nämnda beslut varit synnerligen olyckligt såväl för staten som för landets näringsliv. Enligt en utredning, av vilken jag varit i tillfälle taga del, skulle i slutet av föregående år skillnaden mellan lönerna för lägre befattningshavare inom affärsdrivande verken och motsvarande löntagare i enskild tjänst hava utgjort mellan 800 och 2,000 kronor per år räknat,

och den »meravlöning», som utbetalades till samtliga ifrågavarande statliga befattningshavare, uppgår till bortåt 40 millioner kronor.

Att en dylik lönepolitik måste leda till förfång såväl för staten som för landets näringsliv ligger i öppen dag. Den anpassning av lönerna efter fallande prisnivå, som är en nödvändig förutsättning för att en lönande produktion inom näringslivet åter skall komma igång, försvåras och fördröjes. Då tillräckliga nedskärningar icke göras i de statsanställdas löneförmåner, alstras därjämte hos de privatanställda ett allvarligt och berättigat missnöje, som medför slitningar och svårigheter av skilda slag. Den långvariga konflikten vid de enskilda järnvägarna förra hösten är exempel härpå. Till följd av statens ifrågavarande lönepolitik bliva också de avgifter affärsverken uttaga av allmänheten högre, än vad som nödvändigt är. Såväl järnvägsfrakter, telefon- som postavgifter stå för närvarande otvivelaktigt på allt för hög nivå i jämförelse med den allmänna prisnedgången på varor och andra tjänsteprestationer. Järnvägsstyrelsen har för sin del uttryckligen erkänt, att de nuvarande höga frakterna äro försakade av de av personallönerna beroende höga driftskostnaderna. Järnvägsstyrelsen har även förklarat, att förutsättningen för en större nedsättning av godstarifferna icke kan beräknas inträda annat än i samband med antingen en stark trafikökning vid stigande konjunktur eller en betydande nedgång i löner och materialpris.

De affärsdrivande verkens höga lönekostnader synas bero på att lönen ej avpassats efter respektive befattningars vikt och ansvar. Lönen för ett visst arbete av vad slag det vara må, torde i och för sig avse att uttrycka arbetsprestationens ekonomiska värde. Den omständigheten, att fastställandet av detta värde i många fall möter praktiska svårigheter, utesluter icke, att ett dylikt objektivt värde alltid förefinnes. Om lönen skall motsvara ett arbetes verkliga värde följer därav, att lika arbete måste ersättas med lika lön — givetvis med beaktande av olikheterna hos penningens köpkraft å skilda tider och orter. Den allmängiltiga regeln »lika lön för lika arbete» är inom de ojämförligt största arbetsområdena en ofrånkomlig betingelse för jämnvikt inom det ekonomiska livet. Det torde därför vara av stor betydelse för det ekonomiska tillfrisknandet inom landets näringsliv — industri, jordbruk, handel — att lönerna för likartat arbete bliva i det närmaste desamma, vare sig det gäller statlig eller enskild verksamhet.

Då det nu av allt att döma synes, som om återställandet av ett dylikt förhållande mellan de löner, staten och enskilda betala, förhindrades genom det av 1919 års riksdag godkända lönereglementet för statens affärsdrivande verk, och då detta godkännande synes hava skett utan att de ekonomiska konsekvenserna av löneregleringen blivit tillräckligt noggrant

överbägda, torde frågan om en ny norm för lönerna inom statens verk böra upptagas till prövning.

Under åberopande av vad ovan anförts tillåter jag mig hemställa, att riksdagen ville besluta

att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att det föranstaltades om sådan ändring i gällande avlöningsbestämmelser för statens affärsdrivande verk, som med hänsyn till redan inträffade och väntade förändringar i det ekonomiska läget kunna befinnas vara behövliga

samt att i avvaktan på denna utredning tillsättandet av lediga å stat uppförda ordinarie tjänster endast må ske på förordnande.

Stockholm den 31 januari 1923.

Edvard Lithander.
